

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра теорії та історії права

ПОСІБНИК ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни
«Загальна теорія права»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Спеціалізація – «Міжнародні відносини»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Затверджено на засіданні

Вченої ради

протокол № _____ від _____ р.

Ректор

_____ **Анатолій Гетьман**

Харків 2024

Посібник для практичних занять з навчальної дисципліни «Загальна теорія права» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» спеціалізації «Міжнародні відносини» факультету міжнародного та європейського права. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 33 с.

Розробник:

Трихліб Крістіна Олексіївна – кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії та історії права

Затверджено на засіданні кафедри теорії права
протокол № 13 від 11 квітня 2024 р.

Завідувач кафедри теорії та історії права
Процюк Ігор Валерійович, доктор юридичних наук, професор

I. ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА

Тема 1. Загальна теорія права як юридична наука

План

1. Правознавство як суспільна і юридична наука
2. Система юридичних наук
3. Загальна теорія права: поняття та ознаки
4. Предмет і функції загальної теорії права

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Тема 2. Соціальна генеза права

План

1. Соціальні чинники права і держави
2. Право і мораль
3. Право і політика
4. Право та економіка

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.

Онiщенко Н. М. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 249 – 258.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Селлерз М. Мораль, право і судова етика у західній правовій традиції. *Філософія права і загальна теорія права*. 2016. № 1 – 2. С. 197 – 203.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія / К. О. Трихліб. Х. : Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О. Інтеграція: сутність і особливості / *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. статей за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. / редкол.: А. П. Гетьман, І.В. Яковюк, В.І. Самощенко та ін. Х. : Право, 2016. 536 с. (С. 100 – 105). URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/11314>

Трихліб К. О. Загальноправова термінологія в слов'янській мовній групі: порівняльна характеристика. *Вісник Національної академії правових наук України*: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін. Х.: Право, 2017. № 1 (88). 244 с. С. 87 – 97. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13417?locale=en>

Харт, Г. Л. А. Концепція права / Пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1998. 236 с. URL: <https://studfile.net/preview/5536303/>

Fletcher George P. In Honour of «Ius et Lex». Some Thoughts on Speaking about Law [Text] / George P. Fletcher. Warszawa : Ius et Lex» Foundation, 2001. 19 p.

Hart H. L. A. The Concept of law. Oxford: Oxford University Press, 1961. 261 p.

Holmes, O.W. The Path of the Law / O.W. Holmes. The essential Holmes: Selections from the letters, speeches, judicial opinions and other writings of Oliver Wendell Holmes, Jr. / ed. and with introduction by Richard A. Posner. Chicago; London: The University of Chicago press, 1992. P. 160 – 173.

Lloyd, D. The idea of law / D. Lloyd. Middlesex, England: Penguin Books, 1991. 368 p.

Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Pound, R. Law and morals / R. Pound. Chapel Hill: The Univ. of North Carolina Press; London: Humphrey Milford, Oxford Univ. Press, 1926. 144 p.

Pound, R. Social control through law / R. Pound. New Haven: Yale Univ. Press; Oxford Univ. Press, 1942. 138 p.

Raz J. The Authority of Law: Essays on Law and Morality. Oxford University Press, 2009. 356 p.

Тема 3. Визначення права

План

1. Право як явище термін
2. Основні концепції праворозуміння
3. Формування сучасного праворозуміння
4. Поняття і ознаки права
5. Функції права

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Дворкін Р. Серйозний погляд на права / пер. з англ. А. Фролкіна. Київ: Основи, 2000. 519 с.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008.

Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Г. Радбрух. П'ять хвилин філософії права (Передрук тексту оригіналу та друк перекладу здійснено з дозволу видавництва C. F. Müller Juristischer Verlag GmbH (Heidelberg). Переклад В. С. Бігуна за: Fünf Minuten Rechtsphilosophie // Radbruch Gustav. Gesamtausgabe. Hrsg. von Arthur Kaufmann. – Heidelberg: Müller, Juristischer Verlag. – Band 3. Rechtsphilosophie. – 3 Bearb. von Winfried Hassemer. – 1990. – S. 78 – 79. Вперше опубліковано в: Rhein-Neckar-Zeitung (Heidelberg). – 1945. – 12. September). URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9050/10-Radbruch.pdf?sequence=1>

Радбрух Г. Законне неправо та надзаконне право ; пер.з нім. / Проблеми філософії права. 2004. Том II. С. 83 – 94.

Радбрух Г. Філософія права / пер. з нім. Є. Причепія та В. Приходька. Київ: Тандем, 2006.

Ролз Дж. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Мокровольського. Київ: Основи, 2001.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія / К. О. Трихліб. Х. : Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О. Загальноправової термінологія в слов'янській мовній групі: порівняльна характеристика. *Вісник Національної академії правових наук України*: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін. Х.: Право, 2017. № 1 (88). 244 с. С. 87 – 97. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13417?locale=en>

Трихліб К. О. Походження та еволюція поняття «закон» / К. О. Трихліб / *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції м. Запоріжжя, 28 – 29

липня 2017 року. Запоріжжя: Запорізька міська організація «Істина», 2017. 128 с. С. 19 – 23. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13414?locale=uk>

Фуллер Лон Л. Мораль права / пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1999.

Dotsenko R. A., Trykhlіb K. O. Radbruch Formula and Its Application in German Judicial Practice. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2019. Випуск 59. Том. 1. С. 35 – 38. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.59-1.pdf>

Харт, Г. Л. А. Концепція права / Пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1998. 236 с. URL: <https://studfile.net/preview/5536303/>

Dworkin, R. Law's empire / R. Dworkin. Harvard University Press, 1986, 470 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf>

Fletcher George P. In Honour of «Ius et Lex». Some Thoughts on Speaking about Law [Text] / George P. Fletcher. Warszawa : Ius et Lex» Foundation, 2001. 19 p.

Hart H. L. A. The Concept of law. Oxford: Oxford University Press, 1961. 261 p.

Llewellyn, K. Some realism about realism. *Harvard Law Review*. 1931. No. 44. P. 1233 – 1241.

Holmes, O.W. The Path of the Law / O.W. Holmes. The essential Holmes: Selections from the letters, speeches, judicial opinions and other writings of Oliver Wendell Holmes, Jr. / ed. and with introduction by Richard A. Posner. Chicago; London: The University of Chicago press, 1992. P. 160 – 173.

Lloyd, D. The idea of law / D. Lloyd. Middlesex, England: Penguin Books, 1991. 368 p.

Pound, R. Law and morals / R. Pound. Chapel Hill: The Univ. of North Carolina Press; London: Humphrey Milford, Oxford Univ. Press, 1926. 144 p.

Pound, R. Social control through law / R. Pound. New Haven: Yale Univ. Press; Oxford Univ. Press, 1942. 138 p.

Raz J. The Authority of Law: Essays on Law and Morality. Oxford University Press, 2009. 356 p.

Тема 4. Поняття та функції держави. Форма держави

План

1. Держава як правова організація влади
2. Державний суверенітет
3. Форми держави як правові способи її організації
4. Функції держави і правові форми їх здійснення

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Житинский А. В., Трихлеб К. А. Право на сопротивление: правовое закрепление и основания для реализации. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2019. Випуск 59. Том. 1. С. 43 – 46. URL: [http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11690/1/\(%D0%9C%D0%BE%D1%96%D1%81.\)%20%D0%9D%D0%92%20%D0%A3%D0%B6%D0%9D%D0%A3%20%E2%84%96%2059_%D1%82%D0%BE%D0%BC%201.pdf.pdf](http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11690/1/(%D0%9C%D0%BE%D1%96%D1%81.)%20%D0%9D%D0%92%20%D0%A3%D0%B6%D0%9D%D0%A3%20%E2%84%96%2059_%D1%82%D0%BE%D0%BC%201.pdf.pdf)

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Процюк І. В. Поділ державної влади в умовах різних форм державного правління: Монографія Харків: Право, 2012. 584 с.

Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії і практики: Монографія. Харків: Право, 2011. 768 с.

Трихліб К. О. Інтеграція: сутність і особливості / *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. статей за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р. / редкол.: А. П. Гетьман, І.В. Яковюк, В.І. Самощенко та ін. Х. : Право, 2016. 536 с. (С. 100 – 105). URL:

<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/11314>

Трихліб К. О., Житинський О. В. Демократична правова держава: соціальна vs ліберальна. *Право і суспільство*. №2. 2020. С. 38 – 45. DOI

<https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.7>

Трихліб К. О., Житинський О. В. До питання про націю, національний суверенітет і національну державу як політико-правові явища. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 28 – 32 DOI

<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-5/5>

Цуркан-Сайфуліна Ю. В. Інтерпретації влади і права у німецькій класичній філософії. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 2, том 3. 2016. С. 142 – 146.

II. НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ПРАВА

Тема 5. Джерела права

План

1. Поняття та види джерел права
2. Нормативно-правовий акт
3. Нормативний договір
4. Судовий прецедент та судова практика
5. Правовий звичай
6. Правова доктрина

Список літератури

Богачова Л. Л. Джерела європейського та національного права. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд. та місц. самоврядування. Харків: Право, 2012. Вип. 24. С. 17 – 26.

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.

Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології / Н. М. Пархоменко. Київ: Юрид. думка, 2008. 326 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Трихліб К. О. Юридична термінологія звичаєвого права (на матеріалах «Руської Правди»). *Держ. буд-во та місц. самоврядування*: зб. наук. праць / ред. кол.: Ю. Г. Барабаш та ін. Х.: Право. 2012. Вип. 23. С. 285 – 298. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2027/1/Trihlib_285.pdf

Трихліб К. О. Зміст та обсяг *acquis communautaire* / *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, КНУ Шевченка, 8 червня 2018 року /

за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. к.ю.н. Л. Ю. Малюга. К.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 380 с. С. 84 – 87. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14946/1/Trykhlb_84-87.pdf

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС / Матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції «*Теорія та практика сучасної юриспруденції*». Матеріали круглого столу, ІСТОРІЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ (до 100-річчя Конституції УНР 1918 р.). Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого: у 2-х т. Т. 1. Х.: ФОП Бровін О. В., 2018. 254 с. С. 97 – 99. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14945>

Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. Монографія. К.: Реферат, 2007. 627 с.

Тема 6. Система права

План

1. Система права: поняття та структура. Система законодавства
2. Публічне право і приватне право
3. Матеріальне право і процесуальне право
4. Галузі та інститути права
5. Національне і міжнародне право

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.

Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Трихліб К. О. Зміст та обсяг *acquis communautaire* / *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, КНУ Шевченка, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р. С. Мельника, відпов. ред. к.ю.н. Л. Ю. Малюга. К.: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 380 с. С. 84 – 87. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14946/1/Trykhlb_84-87.pdf

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС / Матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції «*Теорія та практика сучасної юриспруденції*». Матеріали круглого столу, ІСТОРІЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ (до 100-річчя Конституції УНР 1918 р.). Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого: у 2-х т. Т. 1. Х.: ФОП Бровін О. В., 2018. 254 с. С. 97 – 99. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14945>

Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Тема 7. Принципи і норми права

План

1. Поняття та структура норми права
2. Норма права і нормативний припис
3. Види норм права
4. Принципи права: особливості і співвідношення з нормами права
5. Загальні принципи права
6. Галузеві та міжгалузеві принципи права

Список літератури

- Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.
- Дворкін Р. Серйозний погляд на права / пер. з англ. А. Фролкіна. Київ: Основи, 2000. 519 с.
- Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
- Козюбра М. І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 142 – 164.
- Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С. П. Погребняк. Харків: Право, 2008. 240 с.
- Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.
- Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.
- Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Радбрух Г. Законне неправо та надзаконне право ; пер.з нім. / Проблеми філософії права. 2004. Том II. С. 83 – 94.

Радбрух Г. Філософія права / пер. з нім. Є. Причепія та В. Приходька. Київ: ТанDEM, 2006.

Стецик Н. В. Норма права та нормативно-правовий припис: загальнотеоретичні аспекти. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 212 – 219.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія. К. О. Трихліб. Харків: Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О. Принцип пропорційності у практиці Європейського суду з прав людини / К. О. Трихліб / *Юридична осінь 2017 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників всеукр. наук. конф. молодих вчених та студентів (Харків, 15 листоп. 2017 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана. Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Мадрид, 2017. 348 с. С. 5 – 9. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/14947>

Трихліб К. О. Дискримінація: поняття та види / *Юридична осінь 2019 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Харків, 29 листоп. 2019 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2019. 646 с. С. 6 – 9. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_osin_2019.pdf

Фуллер Лон Л. Мораль права / пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1999.

Харт, Г. Л. А. Концепція права / Пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1998. 236 с. URL: <https://studfile.net/preview/5536303/>

Dworkin, R. Law's empire / R. Dworkin. Harvard University Press, 1986, 470 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf>

Fletcher George P. In Honour of «Ius et Lex». Some Thoughts on Speaking about Law [Text] / George P. Fletcher. Warszawa : Ius et Lex» Foundation, 2001. 19 p.

Kristina Trykhlіb. THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS / *EU AND COMPARATIVE LAW ISSUES AND CHALLENGES SERIES (ECLIC 4)*. ISSUE 4,

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Law Osijek, Croatia. Editor in Chief: D. Duić, T. Petrašević. International Scientific Conference “*EU 2020 – lessons from the past and solutions for the future*” in Osijek (Croatia), 10 – 11 September 2020, Conference book of proceedings. 1360 p. P. 128 – 154. DOI: <https://doi.org/10.25234/eclic/11899> URL: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/eclic/article/view/11899/5875>

Lloyd, D. The idea of law / D. Lloyd. Middlesex, England: Penguin Books, 1991. 368 p.

Raz J. Legal Principles and the Limits of Law. *Yale Law Journal*. 1972. Vol. 81. P. 823 – 854.

III. ДІЯ ПРАВА. ПРАВО У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тема 8. Правові відносини

План

1. Поняття та види правовідносин
2. Склад правовідносин. Юридичний факт
3. Суб'єкти правовідносин та їх види. Правосуб'єктність
4. Об'єкти правовідносин та їх види
5. Юридичний зміст правовідносин

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 301 – 317.

Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Січевлюк В. А. Еволюція категорії «правова суб'єктність» (теоретико-прикладні засади): монографія. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2020. 462 с.

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Тема 9. Правове регулювання суспільних відносин

План

1. Поняття, межі та механізм правового регулювання
2. Методи правового регулювання
3. Способи правового регулювання
4. Типи правового регулювання
5. Правові режими
6. Ефективність правового регулювання

Список літератури

- Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.
- Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
- Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.
- Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.
- Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.
- Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.
- Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
- Смородинський В. С. Ефективність національної правової системи України як умова її інтеграції в європейський правовий простір. Міжнародний конгрес європейського права: збірн. наук. праць. Одеса: Фенікс, 2017.
- Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.
- Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Тема 10. Юридично значуща поведінка

План

1. Поняття і види юридично значущої поведінки
2. Правомірна поведінка
3. Правопорушення та його ознаки. Склад правопорушення
4. Види правопорушень
5. Об'єктивно неправомірне діяння
6. Зловживання правом

Список літератури

- Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.
- Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 318 – 346.
- Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.
- Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.
- Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.
- Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.
- Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
- Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Тема 11. Юридична відповідальність

План

1. Поняття юридичної відповідальності
2. Підстави юридичної відповідальності
3. Види юридичної відповідальності
4. Цілі та функції юридичної відповідальності
5. Принципи юридичної відповідальності
6. Юридична відповідальність і державно-правовий примус

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 364 – 363.

Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність як явище об'єктивного права. *Право і Безпека*. 2016. № 2. С. 31 – 37.

Кельман М. С., Стратонов В. М. Теорія держави та права: підручник. Київ: Гельветика, 2020. 724 с.

Погребняк С. П. Юридична відповідальність: загальнотеоретична характеристика / Проблеми правової відповідальності : монографія / В. Я. Тацій [та ін.] ; за ред.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, В. І. Борисова. Харків: Право, 2014. С. 16 – 32.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008.

Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Oxford dictionary of law. A Dictionary of Law. [Text] / ed. by Jonathan Law, Elizabeth A. Martin. 7th Edition. Oxford : Oxford University Press, Market House Books Ltd, 2009. 602 p.

Тема 12. Застосування норм права

План

1. Реалізація і застосування норм права
2. Стадії застосування норм права
3. Роль принципів права у правозастосуванні
4. Акти застосування норм права
5. Колізії у законодавстві як вид юридичних колізій
6. Види колізій у законодавстві та засоби їх подолання й усунення

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Гусаров С. М. Правозастосування в Україні: монографія. Харків: Золота миля, 2015. 414 с.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 364 – 390.

Калашник, О. М. Прогалини в праві: юридична природа, їх ознаки та види. *Юрист України* : наук.-практ. журн. 2013. № 1. С. 36 – 42.

Козюбра М. І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 142 – 164.

Мірило правовладдя: Коментар. Глосарій. Rule of Law Checklist / Венеційська комісія Ради Європи. К.: 2017. 163 с.

Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В. Венгер, С. Головатий, А. Заєць, Є. Зверєв, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2021. 152 с.
URL:

https://ccu.gov.ua/sites/default/files/golovatyy_s._mirylo_verhovenstva_prava_2021_2.pdf

Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології / Н. М. Пархоменко. К. : Юрид. думка, 2008. 326 с.

Петришин О. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин. *Право України*. 2010. № 3. С. 24 – 35.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Радбрух Г. Законне неправо та надзаконне право ; пер.з нім. / Проблеми філософії права. 2004. Том II. С. 83 – 94.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія / К. О. Трихліб. Х. : Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О. Обсяг меж вільного розсуду держави у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 65 – 78. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.239125> URL:

<https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&hl=ru&cluster=10529974086170353459>

Уварова О. О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика: монографія. Харків: «Друкарня МАДРИД», 2012. 196 с.

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Barak A. Proportionality. Constitutional Rights and their Limitations. Cambridge University Press, 2012. 638 p.

Charles, Bradley J. Applying law. Carolina Academic Press, 2011. 121 p.

Lloyd, D. The idea of law / D. Lloyd. Middlesex, England: Penguin Books, 1991. 368 p.

Dworkin, R. Law's empire / R. Dworkin. Harvard University Press, 1986, 470 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf>

Kristina Trykhlіb. Zasada niedyskryminacji w prawie europejskim (Принцип недискримінації в європейському праві). *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*. 2020 / Nr 2 (54). С. 271 – 296. DOI 10.15804/ppk.2020.02.15 ISSN 2082-1212. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/524461.pdf>

Тема 13. Тлумачення в праві

План

1. Поняття та зміст тлумачення права
2. Методи (способи) тлумачення права

3. Види тлумачення права
4. Особливості тлумачення конституції
5. Інтерпретаційні акти

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 408 – 454.

Новітнє вчення про тлумачення правових актів: навч. посіб. з курсу тлумачення правових актів для суддів, що проходять підвищення кваліфікації, і кандидатів на посади суддів, що проходять спеціальну підготовку / В. Г. Ротань, І. Л. Самсін, А. Г. Ярема та ін. ; відп. ред., кер. авт. кол. В. Г. Ротань. – Харків: Право, 2013. – 752 с.

Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології / Н. М. Пархоменко. К. : Юрид. думка, 2008. 326 с.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія / К. О. Трихліб. Х. : Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О. Доктрина «меж вільного розсуду» у практиці Європейського суду з прав людини. Міжнародна науково-практична конференція *«Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів»* (м. Братислава,

Словацька Республіка, 27 – 28 листопада 2015 р.). С. 65 – 68. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13420/1/Trykhlb_65-68.pdf

Трихліб К. О. Динамічна інтерпретація основних прав і свобод людини в Європейській конвенції з прав людини. *Альманах міжнародного права*. 2016. Випуск 11. С. 111 – 120. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13421?locale=uk>

Трихліб К. О. Особливості тлумачення і застосування статті 3 Європейської конвенції з прав людини. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 2/2. 2017. С. 161 – 165. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13415>

Трихліб К. О. Обсяг меж вільного розсуду держави у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 65 – 78. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.239125> URL: <https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&hl=ru&cluster=10529974086170353459>

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Dworkin, R. Law's empire / R. Dworkin. Harvard University Press, 1986, 470 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf>

Trykhlb Kristina. The doctrine of the «margin of appreciation» in the case-law of the European Court of Human Rights / Kristina Trykhlb // Conference papers of the 4th International Conference of PhD Students and Young Researchers «Interdisciplinary approach to law in modern social context» (21 – 22 April 2016, Vilnius University, Faculty of Law, Vilnius, Lithuania). P. 339 – 348. URL: https://www.academia.edu/67823037/The_doctrine_of_the_margin_of_appreciation_in_the_case_law_of_the_European_Court_of_Human_Rights

TRYKHLIB, Kristina. Law-Making Activity in the Case Law of the Constitutional Court of Ukraine. *International and Comparative Law Review*. 2019, vol. 19, no. 2, pp. 27–75. DOI: 10.2478/iclr-2019-0014. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/iclr-2019-0014>
https://www.academia.edu/42027717/Law_Making_Activity_in_the_Case_Law_of_the_Constitutional_Court_of_Ukraine

Trykhlіb K. Autonomous interpretation of the rule of law in the case law of the European Court of Human Rights // Actual tendencies of development science and practice. Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference. Rome, Italy (October 25 – 27, 2021). 229 p. Pp. 89 – 94. URL:

<https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/8739/1/15.pdf>

Trykhlіb K., Lemak V. Autonomous Interpretation by the European Court of Human Rights and Margin of Appreciation. *International and Comparative Law Review*. 2022. Vol. 22, Iss. 1. P. 135 – 148. DOI: 10.2478/iclr-2022-0009 URL:

<https://sciendo.com/pdf/10.2478/iclr-2022-0009>

Trykhlіb K. Analysis of autonomous concepts in the practice of the European Court of Human Rights. *Comparative Law Review*. 2022. Vol. 28. P. 459 – 484. DOI: 10.12775/CLR.2022.016. URL: <https://apcz.umk.pl/CLR/article/view/37334/34013>

[39](#)

Тема 14. Права людини

План

1. Розуміння прав людини
2. Генеза та розвиток прав людини
3. Каталог прав людини
4. Гарантії прав людини
5. Зобов'язання держави у сфері прав людини

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Дженіс, М. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. з англ. / М. Дженіс, Р. Кей та Е. Бредлі. К.: АртЕк, 1997. 624 с.

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 455 – 481.

Мірило правовладдя: Коментар. Глосарій. Rule of Law Checklist / Венеційська комісія Ради Європи. К.: 2017. 163 с.

Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В. Венгер, С. Головатий, А. Заєць, Є. Зверев, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2021. 152 с.
URL:

https://ccu.gov.ua/sites/default/files/golovatyy_s._mirylo_verhovenstva_prava_2021_2.pdf

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія / К. О. Трихліб. Х. : Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О. Доктрина «меж вільного розсуду» у практиці Європейського суду з прав людини. Міжнародна науково-практична конференція *«Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів»* (м. Братислава, Словацька Республіка, 27 – 28 листопада 2015 р.). С. 65 – 68. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13420/1/Trykhlb_65-68.pdf

Трихліб К. О. Забезпечення основних прав і свобод людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2016. Випуск 36. Том 1. С. 21 – 26. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32980/1/%D0%97%D0%90%D0%91%D0%95%D0%97%D0%9F%D0%95%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%20%D0%86%20%D0%A1%D0%92%D0%9E%D0%91%D0%9E%D0%94%20%D0%9B%D0%AE%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%98.pdf>

Трихліб К. О. Консенсус – основа еволюційного тлумачення прав і свобод людини: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (19 лютого, 2016 року) «Міжнародні організації та міжнародне право XXI століття: етапи становлення, сучасний стан та перспективи розвитку». Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. С. 176 – 180. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13416/1/Trykhlb_176-180.pdf

Трихліб К. О. Динамічна інтерпретація основних прав і свобод людини в Європейській конвенції з прав людини. *Альманах міжнародного права*. 2016. Випуск 11. С. 111 – 120. URL% <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/13421?locale=uk>

Трихліб К. О. Особливості тлумачення і застосування статті 3 Європейської конвенції з прав людини. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 2/2. 2017. С. 161 – 165. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/13415/1/Trykhlb_167-171.pdf

Трихліб К. О. Принцип пропорційності у практиці Європейського суду з прав людини / К. О. Трихліб / *Юридична осінь 2017 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників всеукр. наук. конф. молодих вчених та студентів (Харків, 15 листоп. 2017 р.) / за заг. ред. А.П. Гетьмана. Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Мадрид, 2017. 348 с. С. 5 – 9. URL% <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/14947>

Трихліб К. О. Дискримінація: поняття та види / *Юридична осінь 2019 року*: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Харків, 29 листоп. 2019 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Х.: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2019. 646 с. С. 6 – 9. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/download/zbirniki_konf/yr_osin_2019.pdf

Трихліб К. О. Обсяг меж вільного розсуду держави у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 154. С. 65 – 78. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.239125> URL: https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=IQdEMr4A AAAJ&citation_for_view=IQdEMr4AAAAJ:GnPB-g6toBAC

Христова Г. О. Конструкція зобов'язань держави у сфері прав людини: порівняльний аналіз міжнародних та європейських підходів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 25 – 36.

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Шевчук С. В. Судовий захист прав людини: практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ: Реферат, 2010. 848 с.

Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2010. № 2. С. 55 – 64.

Barak A. Proportionality. Constitutional Rights and their Limitations. Cambridge University Press, 2012. 638 p.

International Human Rights Law / Edited by D. Moeckli, S. Shah, S. Sivakumaran, D. Harris. Oxford: Oxford University Press, 2010. 720 p.

Kristina Trykhlіb. THE PRINCIPLE OF PROPORTIONALITY IN THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS / *EU AND COMPARATIVE LAW ISSUES AND CHALLENGES SERIES (ECLIC 4)*. ISSUE 4, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Law Osijek, Croatia. Editor in Chief: D. Duić, T. Petrašević. International Scientific Conference “*EU 2020 – lessons from the past and solutions for the future*” in Osijek (Croatia), 10 – 11 September 2020, Conference book of proceedings. 1360 p. P. 128 – 154. DOI:

<https://doi.org/10.25234/eclic/11899>

URL:

<https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/eclic/article/view/11899/5875>

Kristina Trykhlіb. Zasada niedyskryminacji w prawie europejskim (Принцип недискримінації в європейському праві). *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*. 2020 / Nr 2 (54). С. 271 – 296. DOI 10.15804/ppk.2020.02.15 ISSN 2082-1212. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/524461.pdf>

Starmer K. European Human Rights Law. London: Legal Action Group, 1999. 960 p.
Trykhlіb Kristina. The doctrine of the «margin of appreciation» in the case-law of the European Court of Human Rights / Kristina Trykhlіb // Conference papers of the 4th International Conference of PhD Students and Young Researchers «Interdisciplinary approach to law in modern social context» (21 – 22 April 2016, Vilnius University, Faculty of Law, Vilnius, Lithuania). P. 339 – 348. URL: https://www.academia.edu/67823037/The_doctrine_of_the_margin_of_appreciation_in_the_case_law_of_the_European_Court_of_Human_Rights

Trykhlіb K. Rule of law in the context of ensuring the right to a fair trial // Science and practice, actual problems, innovations. Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference. Amsterdam, Netherlands (November 09 – 12, 2021). 525 p. Pp. 154 – 158. DOI: 10.46299/ISG.2021.II.VIII URL: <https://isg-konf.com/uk/science-and-practice-actual-problems-innovations-ua/>

Trykhlіb K., Lemak V. Autonomous Interpretation by the European Court of Human Rights and Margin of Appreciation. *International and Comparative Law Review*. 2022. Vol. 22, Iss. 1. P. 135 – 148. DOI: 10.2478/iclr-2022-0009 URL: <https://sciendo.com/pdf/10.2478/iclr-2022-0009>

Trykhlіb K. Analysis of autonomous concepts in the practice of the European Court of Human Rights. *Comparative Law Review*. 2022. Vol. 28. P. 459 – 484. DOI: 10.12775/CLR.2022.016. URL: <https://apcz.umk.pl/CLR/article/view/37334/34013>
[39](#)

Тема 15. Верховенство права

План

1. Ідея верховенства права
2. Сучасна доктрина верховенства права
3. Вимоги верховенства права
4. Верховенство права і правосуддя

Список літератури

Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2017.

Головатий С. Верховенство права : монографія : у 3 кн. К. : Фенікс, 2006.

Горобець К. Верховенство права як ціннісно-нормативний феномен. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 207 – 213.

Доповідь Венеційської Комісії «Про верховенство права» (Venice Commission: Report on the rule of law) від 25 – 26 берез. 2011 р. Council of Europe. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr)

Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С. 495 – 514.

Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи. *Право України*. 2010. № 3. С. 6 – 18.

Мірило правовладдя: Коментар. Глосарій. Rule of Law Checklist / Венеційська комісія Ради Європи. К.: 2017. 163 с.

Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри, упорядники та автори коментарів: В. Венгер, С. Головатий, А. Заєць, Є. Зверев, М. Козюбра, Ю. Матвєєва, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2021. 152 с. URL:

https://ccu.gov.ua/sites/default/files/golovatyy_s._mirylo_verhovenstva_prava_2021_2.pdf

Петришин О. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин. *Право України*. 2010. № 3. С. 24 – 35.

Правова доктрина України : у 5 т. Х. : Право, 2013. Т. 1 : Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. 976 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.

Проблеми теорії права та конституціоналізму у працях М. В. Цвіка ; відп. за вип. О. В. Петришин. Х. : Право, 2010. 272 с.

Руллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права. Київ: Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. 386 с.

Смородинський В. Держава у системі координат верховенства права. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 37 – 48.

Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія / Б. Таманага; пер. з англ. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.

Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України і законодавства ЄС: наближення загальноправової термінології : монографія / К. О. Трихліб. Х. : Право, 2015. 224 с.

Трихліб К. О., Житинський О. В. Демократична правова держава: соціальна vs ліберальна. *Право і суспільство*. №2. 2020. С. 38 – 45. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.7>

Фуллер Лон Л. Мораль права / пер. з англ. Н. Комарова. Київ: Сфера, 1999. 232 с.

Циппеліус Р. Юридична методологія / Р. Циппеліус ; пер. з нім. К : Реферат, 2004. 176 с.

Kristina Trykhlіb. Reforma sądownictwa na Ukrainie: nowy Sąd Najwyższy (Реформа судоустрою в Україні: новий Верховний Суд). *Przegląd Konstytucyjny* № 2/2019.

C. 93 – 121. URL: [file:///Users/kristina/Downloads/florczak-pkonst-2-2019-sr-93-121%20\(1\).pdf](file:///Users/kristina/Downloads/florczak-pkonst-2-2019-sr-93-121%20(1).pdf)

Trykhlіb K. Autonomous interpretation of the rule of law in the case law of the European Court of Human Rights // Actual tendencies of development science and practice. Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference. Rome, Italy (October 25 – 27, 2021). 229 p. Pp. 89 – 94. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/8739/1/15.pdf>

Trykhlіb K. Rule of law in the context of ensuring the right to a fair trial // Science and practice, actual problems, innovations. Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference. Amsterdam, Netherlands (November 09 – 12, 2021). 525 p. Pp. 154 – 158. DOI: 10.46299/ISG.2021.II.VIII URL: <https://isg-konf.com/uk/science-and-practice-actual-problems-innovations-ua/>